Suomen Kansanopistoyhdistys
Finlands Folkhögskolförening

Lausunto 20.10.2021

HE 146/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle

Kansanopistojen valtionosuusrahoitus ja suoritteiden määrä – koronaepidemian vaikutukset minimoitava

Kansanopisto on Suomen laaja-alaisin oppilaitosmuoto, jossa järjestetään vapaan sivistystyön koulutusta, mutta myös perusopetusta, lukiokoulutusta sekä ammatillista koulutusta nuorille ja aikuisille. Suomessa on 75 kansanopistoa. Vuosittain kansanopistoissa opiskelee yli 18 000 opiskelijaa pitkäkestoisissa ja päätoimisissa opinnoissa sekä noin 100 000 opiskelijaa lyhytkursseilla.

Vuodelle 2022 valtion talousarvioesityksessä on osoitettu kansanopistoille 242 649 opiskelijaviikkoa ja näihin suoritteisiin perustuvaa valtionosuusrahoitusta 47 916 000 M€.

Kansanopistot toteuttivat Opetushallituksen tilaston mukaan vapaan sivistystyön lain mukaista koulutusta vuonna 2019 yht. 275 421 opiskelijaviikkoa (vuonna 2018 yht. 272 973 ov ja vuonna 2017 yht. 279 531 ov). Koronatilanteesta johtuen suoritteiden määrä jäi vuonna 2020 alhaisemmaksi (224 429 opiskelijaviikkoa), mutta on oletettavaa, että opiskelijaviikkojen määrä palautuu pandemiaa edeltävälle tasolle, kun rajoituksia on päästy syksyn 2021 aikana purkamaan. Määrärahat ovat olleet tällä samalla tasolla oppivelvollisuusrahoitusta lukuun ottamatta myös vuosina 2018-2020. **Pitkällä aikavälillä tarkasteltuna kansanopistojen vapaan sivistystyön lain mukaisen koulutuksen rahoitus ei tällä hetkellä vastaa koulutuksen kysyntää.**

On huolehdittava siitä, että koronavirusepidemiasta aiheutuvat muutokset kansanopistojen toimintaan eivät vaaranna oppilaitosten taloutta ja tulevaisuuden toimintakykyä. Nämä epidemiasta johtuvat muutokset oppilaitoksen suoritteissa eivät saa aiheuttaa tulevien vuosien rahoituksen heikkenemistä. Viranomaisten ja poliittisen päättäjän tulee huolehtia siitä, että suomalaisen sivistystyön toimintaedellytykset säilyvät poikkeuksellisena aikana. Siten kansanopistot voivat tulevaisuudessakin vastata erilaisiin osaamis- ja sivistystarpeisiin sekä edistää suomalaisten tasavertaisia mahdollisuuksia sivistymiseen ja osaamiseen. Poikkeuksellisten vuosien 2020 ja 2021 vaikutukset tulevaan rahoitukseen tulee minimoida.

Kotoutumisajan ylittäneiden maahanmuuttajien koulutukseen tulee suunnata erillisrahoitusta

Suomen Kansanopistoyhdistys pitää hyvänä, että hallituksen esityksessä vuoden 2022 talousarvioiksi sekä julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2022–2025 lisätään vuosittain 5 M € vapaan sivistystyön kotouttamiskoulutukseen. Lisäksi on ehdotettu (HE 113/2021 vp), että 1,903 miljoonaa euroa valtionavustuksia tullaan siirtämään valtionosuusjärjestelmään. Kansanopistoyhdistys pitää tätä erittäin tärkeänä. Tämä summa yhdessä valtion talousarviossa jo aiemmin varatun 4,927 miljoonan euron kanssa muodostavat käytettävissä olevan rahoitussumman (11,83 M€). Saadun uuden rahoituksen määrä riittää arviolta 4000 opiskelijan koulutukselle. Kansanopistoyhdistys huomauttaa kuitenkin, että saadun uuden rahoituksen määrä ei sellaisenaan riitä kattamaan vapaan sivistystyön oppilaitosten vuoden 2019 tason mukaisia suoritteita. Vuonna 2019 vapaan sivistystyön kotoutumissuunnitelmaan hyväksytyn koulutuksen

opiskelijamäärä oli noin 5200 opiskelijaa. **Kansanopistoyhdistys pitää erittäin tärkeänä, että maahanmuuttajien kotoutumiskoulutukseen suunnattua rahoitusta täydennetään, jotta maahanmuuttajien koulutuksen rahoitus saadaan kestävälle pohjalle. Vuoden 2022 valtionosuusrahoitukseen tulee lisätä 2 M€, jotta tähän koulutustarpeeseen voidaan vastata.**

Kansanopistoyhdistys pitää lisäksi tärkeänä, että kotoutumisajan ylittäneiden koulutuspalvelut ja erityisesti maahanmuuttajanaisten mahdollisuudet osallistua koulutukseen turvataan. Tällä hetkellä kansanopistoille rahoitetaan maahanmuuttajien koulutus 100 % valtionosuudella vain silloin, kun koulutus on osa kotoutumissuunnitelmaa. Pidemmällä aikavälillä tulee huolehtia siitä, että **kotoutumisajan ylittäneet voivat osallistua vapaana sivistystyönä järjestettävään koulutukseen 100 % valtionosuusrahoituksella – tämä selvitystyö tulee käynnistää viipymättä.**

Selvitystyön aikana oppilaitosten tulee voida vastata kotoutumisajan ylittäneiden maahanmuuttajaopiskelijoiden kieli- ja kulttuurikoulutustarpeeseen. Kansanopistoyhdistys esittää, että vuoden 2022 talousarviossa tulisi erikseen kohdentaa valtionavustusmuotoista määrärahaa vapaan sivistystyön oppilaitoksille kieli-, kulttuuri-, yhteiskunta- sekä työelämävalmiuksia edistävien koulutuksien järjestämiseksi erityisesti kotoutumisajan ylittäneille ja maahanmuuttajanaisille 5 M€.

Oppivelvollisuuden laajentamisen kustannukset korvattava kansanopistoille täysimääräisesti

Oppivelvollisuuden laajentaminen on kansanopistoille mieluinen uusi yhteiskunnallinen tehtävä. Kansanopistot haluavat olla kantamassa vastuuta nuorten koulutustason nostamisesta ja tukea erityisesti niitä nuoria, jotka ovat vaarassa jäädä pelkän perusasteen oppimäärän varaan. Kansanopisto on joustava koulutusratkaisu, ja opistoilla on mahdollisuudet ja menetelmät kohderyhmän auttamisessa.

Kansanopistoille on varattu talousarvioesityksessä 2022 oppivelvollisille suunnattuun koulutukseen uutta rahoitusta 1,7 M€ ja julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2022-2023 yht. 3,5M€ vuosittain. Tämä rahoitus kattaa vain opiskelijamaksuosuuden eli laskennallisesti 43 % kustannuksista. Esitys perustuu laskelmaan siitä, että kansanopistoissa olisi vuositasolla oppivelvollisille suunnatuilla linjoilla enintään 650 opiskelijaa. **Kansanopistoyhdistys pitää 650 opiskelijaa liian pienenä määränä uuden oppivelvollisuusuudistuksen tavoitteiden toteuttamiseksi oleellisen tehtävän hoitamiseen. Kansanopistoyhdistys esittää, että kansanopistoissa voisi vuonna 2022 aloittaa 1000 opiskelijaa oppivelvollisille suunnatussa koulutuksessa ja tehtävään kohdennettaisiin 100 % rahoitus, joka olisi yhteensä 6 M€.**

Valtio myöntää kansanopiston ylläpitäjälle vapaan sivistystyön koulutukseen valtionosuutta 57 % koulutuksen laskennallisesta perusteesta. Näin ollen merkittävä osa kansanopistojen rahoituksesta tulee opiskelijamaksuista. Kansanopistoyhdistys haluaa kiinnittää huomiota siihen, että alle 18-vuotiailta opiskelijoilta ei oppivelvollisuusuudistuksen myötä voida enää periä opiskelijamaksuja. Hallituksen esityksessä ei ole lainkaan huomioitu kansanopistoille aiheutuvia oppimateriaalikustannuksia.

Valtiovarainvaliokunta kiinnitti mietinnössään 11.12.2020 huomiota kansanopistojen oppivelvollisille järjestämän koulutuksen rahoituksen tasoon ja erityisesti siihen, että oppimateriaalikustannuksiin ei ole lainkaan varauduttu kansanopistojen osalta. Oppimateriaalikustannuksia aiheutuu erityisesti opetuksessa tarvittavista oppikirjoista ja muusta opiskelumateriaalista, tietokoneista, laskimista, ohjelmistolisensseistä ja muista työvälineistä.

Kansanopistojen ”Opistovuosi oppivelvollisille” -koulutus käynnistyi elokuussa 2021, mutta oppimateriaalikustannusten rahoittamista ei ole edelleenkään ratkaistu. Kansanopistoyhdistys katsoo, että kansanopistoja tulee kohdella yhdenvertaisesti muiden koulutuksen järjestäjien kanssa. Oppivelvollisten koulutuksen jo käynnistyttyä oppimateriaalikustannukset tulee kattaa erikseen tarkoitukseen kohdennettavalla avustuksella vuoden 2021 aikana. Vaihtoehdot pysyvälle ratkaisulle vastaavasti kuin muissa koulutusmuodoissa tulee selvittää pikaisella aikataulla.

Kansanopistoyhdistys esittää, että hallituksen esityksessä tarkoitetun kansanopistojen oppivelvollisille suunnatun vapaan sivistystyön koulutuksen oppimateriaalikustannukset huomioidaan osana uudistusta ja oppimateriaalikustannukset korvataan kansanopistoille täysimääräisesti kuten muillekin oppilaitosmuodoille.

Jatkuva oppiminen mahdollistettava kaikille

Vuoden 2022 talousarvioesityksessä todetaan, että tavoitteena on edistää jatkuvan oppimisen periaatteita vapaassa sivistystyössä kehittämällä yksilöityjä koulutusratkaisuja aikuisille, joilla on puutteita perustaidoissa.

OECD-raportissa ja jatkuvan oppimisen uudistuksessa vapaan sivistystyön oppilaitokset, kansanopistot on tunnistettu toimijoina, jotka voivat tavoittaa henkilöitä, jotka muuten eivät osallistu koulutukseen ja tarjota matalan kynnyksen osallistumismahdollisuuksia. Ne voivat tarjota esimerkiksi opintoja, jotka tukevat työttömien koulutusvalmiuksien parantamista ja ylläpitämistä, heikon pohjakoulutuksen omaavien henkilöiden tietotaidon kohottamista sekä heikkojen perus- tai digitaalisten taitojen parantamista. Tässä ajassa tarvitaan matalan kynnyksen opintoja, joihin voi hakeutua helposti ja opiskella itselleen soveltuvan määrän. Koulutuksissa ja niihin ohjaamisessa on kyettävä huomioimaan yksilön tarpeet kokonaisuutena ja hahmotettava osaamisen hankkimista suhteessa yksilön elämään ja tulevaisuuden suunnitelmiin. Tässä työssä kansanopistot ovat osoittaneet osaamistaan.

Kuten valtioneuvoston koulutuspoliittisessa selonteossa todetaan, jatkossa korkeakoulututkinto tarvitaan yhä useammalle. Kansanopistot tukevat jo nyt erilaisilla koulutuksilla korkeakoulutasoisen osaamisen ja koulutuksen saavutettavuutta järjestämällä koulutusta yhteistyössä yliopistojen ja korkeakoulujen kanssa. Kansanopistot tukevat erityisesti niiden ihmisten pääsyä korkeakouluopintojen piiriin, jotka ovat eri syistä jäänet opintojen ulkopuolelle. **Kansanopistojen roolia korkeakoulutuksen saavutettavuuden edistämisessä voitaisiin huomattavasti lisätä.** Osa opiskelijoista tarvitsee tukea esimerkiksi elämänhallinnassa tai oppimisvalmiuksien kehittämisessä. Kansanopistot voivat tarjota yksilöllistettyä tukea ja toisaalta oppimisympäristössä mahdollistuu yhteisöllisyys, joka voi edesauttaa joidenkin oppijoiden etenemistä ja osaamisen kehittymistä. Kansanopisto-opinnot kehittävät opiskeluvalmiuksia ja nopeuttavat jatko-opintoja.

Vapaalle sivistystyölle kohdennettiin vuodelle 2020 työllisyyden edistämistä tukevan koulutuksen järjestämiseen rahoitusta. Kohdennus poistui vuoden 2021 talousarvioesityksessä ja myöskään vuoden 2022 ei sisällä vapaaseen sivistystyön kohdennettua rahoitusta jatkuvan oppimisen edistämiseksi. **Tarve koulutukselle ei kuitenkaan ole poistunut.** Tehtävä on pitkäkestoinen ja rahoituksen tulisi mahdollistaa pitkäjänteinen koulutuksen suunnittelu, resurssointi ja toteuttaminen. Vapaassa sivistystyössä käytössä oleva opintosetelimalli on toiminut hyvin ja sen avulla opintonsa ovat voineet aloittaa myös ne opiskelijat, jotka eivät muutoin olisi hakeutuneet opiskelemaan.

Suomen Kansanopistoyhdistys
Finlands Folkhögskolförening

Lausunto 20.10.2021

Kansanopistoyhdistys esittää, että jatkuvan oppimisen edellytysten turvaamiseksi kansanopistoille kohdennetaan opintoseteliavustuksia yhteensä 2 M€. Opintoseteliavustuksilla parannetaan koulutuksen saavutettavuutta koulutuksessa aliedustetuille ryhmille, tuetaan perustaitojen vahvistumista sekä työllisyysvalmiuksia.

Suomen Kansanopistoyhdistys – Finlands Folkhögskolförening ry:n puolesta

Helsingissä 20.10.2021

Helena Ahonen
puheenjohtaja

Minna Nieminen
toiminnanjohtaja